

ÖSTERSUNDOMIN YHTEISEN YLEISKAAVAN NATURA-ARVIOINTI

Lausunto 18.2.2013

Ympäristösuunnittelu Enviro Oy

Ohjausryhmän toimeksiantona Ympäristösuunnittelu Enviro Oy on arvioinut, mitä tarkennuksia Natura-arvioinnissa tulisi tehdä jatkosuunnitteluvaiheessa. Kaavan luontovaikutusten arviointi tulisi myös tehdä, koska Natura-arviointi on vain osa maankäyttö- ja rakennuslain tarkoittamaa luontovaikutusarviointia (kts. esim. Söderman 2003, ympäristöopas 109).

LUONTOVAIKUTUSTEN ARVIOINTI KAAVOITUKSESSA

Kaavan luontovaikutusten arvioinnin pohjaksi tarvitaan ajantasainen yhteenveto suunnittelualueen luonnon yleis- ja erityispiirteistä. Keskeisiä tarkasteltavia asioita ovat

- Suunnittelun haasteet ja rajoitukset luonnon monimuotoisuuden ja luonnonsuojelulain määräysten mukaan tarkasteltuna.
- Natura-alueisiin ja muihin suojelualueisiin rajoittuvien alueiden maankäyttö ja suojavyöhykkeen laajuus.

Vaikutusten arviointi tulisi liittää osaksi suunnitteluprosessia. Tarkasteltavia asioita ovat:

1. Kaavan vaikutukset luonnon monimuotoisuuteen, luontotyyppeihin ja lajeihin
 - Arvokkaat luontokohteet, joissa uhanalaisten ja harvinaisten lajien ja luontotyyppien esiintymä, metsälain erityisen tärkeitä elinympäristöjä jne.
 - Lintujen ruokailu- ja levähdysalueet
2. Ekologiset käytävät, Östersundomin alueella mm.
 - Mustavuoren ja muiden metsäalueiden väliset yhteydet
 - mereltä Sipoonkorpeen ulottuvan ekologisen yhteyden merkitys (jos sellainen on) ja säilyminen
3. Ympäristölakien säännökset, joista poikkeamiseen tarvitaan lupa
 - 3.1 Luonnonsuojelulain suojelusäännökset
 - Natura-alueet
 - Luonnonsuojelualueet
 - Erityisesti suojeltavat lajit ja suojellut luontotyypit, petolintujen pesät
 - Luontodirektiivin liitteen IV (a) lajit
 - 3.2 Vesilain luontotyypit.

ÖSTERSUNDOMIN YLEISKAAVAAN LIITTYVÄ HUOMIOITA

Natura-alueen suojelun toteutuminen ja rauhoitusmääräykset tulee selvittää. Kaavamääräysten tulisi vastata nykyisiä ja tulevia rajauksia ja suojelumääräyksiä. Natura-alueen kaavamääräyksissä ja kaavakartassa oleva viheraluemerkintä ja suuntaan antava vesialueen avaaminen antaa virheellisen kuvan Natura-alueen tulevasta hoidosta ja käytöstä.

Natura-alueen kaavamääräysten vaikutuksia ei ole arvioitu. Vesialueen avaaminen ja muu Natura- ja luonnonsuojelualueita koskeva hoito- ja käyttö ratkaistaan rauhoitusmääräyksissä ja suojelualueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmissa.

Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma tulisi tehdä samanaikaisesti kaavoituksen kanssa. Suunnitelma antaa mahdollisuuden suojelutavoitteiden ja ympäristön maankäytön yhteensovittamiseen. Suunnitelmassa voidaan myös esittää toimenpiteitä, jotka lieventävät ympäristön maankäytön muuttumisesta aiheutuvia haitallisia vaikutuksia. Suunnitelman laatiminen kestää noin vuoden, koska pääosa Natura-alueen luontotiedoista on valmiina ja ajan tasalla. Käsittelyaikaa voivat pidentää tavanomaista laajemmat lausuntokierrokset. Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma ei yksinään poista lähialueiden asutuksen runsaasta lisääntymisestä aiheutuvia haitallisia vaikutuksia. Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisella ei voi yksistään perustella Natura-alueen lähialueen rakentamista.

Natura-alueisiin liittyviä luonnonsuojelualueen osia on merkitty myös suojavyöhykkeiksi! Luonnonsuojelualuetta ei mielestämme pitäisi merkitä kaavassa suojavyöhykkeeksi. Suojavyöhykkeiden on oltava alueita, joilla lievennetään luonnonsuojelu- ja Natura-alueisiin kohdistuvia haitallisia vaikutuksia. Rakentamisalueiden rajaaminen luonnonsuojelualueisiin aiheuttaa monia hankalasti ratkottavia ongelmia (esim. riidellään loputtomasti siitä, onko luonnonsuojelualuetta otettu piha-alueeksi, onko luonnonsuojelualueen puolelta kaadettu luvatta puustoa jne.). Suojelualueeseen kiinni tuleva rakentaminen aiheuttaa suojelualueen puolella myös häiriöitä, jotka heikentävät suojelualueen luonnonoloja. Suojavyöhykkeen rajauksia ja laajuutta tulee tarkastella aluekohtaisesti. Rajauksiin vaikuttavat mm. Natura-alueen reunaosien luontotyyppien rajat sekä suojeltavien lajien pesimä- ja ruokailualueiden sijoittuminen.

NATURA-ARVIOINNIN TARKENNUKSET KAAVOITUKSEN SEURAAVASSA VAIHEESSA

Natura-arviointi olisi selkeyden vuoksi tehtävä Natura-alueittain ja alueita tulisi tarkastella omina kokonaisuuksina, koska ELY -keskuksen lausunto ja poikkeamislupa annetaan Natura-alueittain. Arvioinnissa ei ole tarpeen tarkastella muita kuin Natura-alueisiin kohdistuvia vaikutuksia. Muilta osin arviointi kuuluu kaavan varsinaiseen luontovaikutusten arviointiin.

Virkistyskäytön kasvua Natura-alueilla ja niiden lähellä ei ole tarkasteltu, vaikka lisääntyvän virkistyskäytön tiedetään vaikuttavan mm. linnustoon. Onko virkistyskäytön kasvusta Natura-alueilla esitetty arvioita? Onko arvioitu, mitkä kaavan viheralueista (pois lukien Natura-alueet ja Is-alueet) ovat virkistyskäyttöön todellisuudessa hyvin soveltuvia alueita?

Linnustovaikutusten arviointi

Linnustovaikutusten arvioinnissa on eroteltava vaikutukset Natura-alueella ja lähialueella. Arvioinnissa olisi tarkennettava miltä osin kaava vaikuttaa kuhunkin lajiin. Tämä tapahtuisi helpoiten liittämällä Natura-arvion lajikohtaisiin lukuihin tiivis kuvaus tarkasteltavan lajin esiintymisestä Natura-alueella ja sen lähialueella (pesimäalueet, ruokailualueet, muut lajin käyttämät alueet). Vaikutusten arvioinnissa olisi esitettävä selkeästi vaikutusmekanismit, eli

millä tavoin kaavan toteutuminen vaikuttaa tarkasteltavaan lajin esiintymiseen Natura-alueella.

Liitteen I lajeissa ja arvion muuttolinnot-osioissa on eroteltava selkeämmin Natura-alueella pesivät ja ruokailevat lajit, alueella muuttoaikoina levähtävät lajit sekä alueella satunnaisesti esiintyvät lajit. Törmäysriskin arviointia on suhteutettava tähän. Tietolomakkeiden parimäärien lisäksi taulukoissa ja lajikuvauksissa tulisi näkyä tuoreimman linnustoseurannan tulokset.

Tärkeät ruokailualueet ja pesimäalueet olisi hyvä merkitä kartoille kullekin tarkasteltavalle lajille tai lajiryhmälle sopivan elinympäristön mukaisesti. Kaikkien lajien kohdalta rajaukset eivät onnistu samalla tarkkuudella, mutta tärkeimpien lajien osalta tarkkuutta voidaan nykyisiin liitekarttoihin verrattuna parantaa ja vaikutuksia luotettavammin perusteella. Tämä helpottaa myös mm. Natura-alueiden ulkopuolella sijaitsevien, lajin esiintymiselle tärkeiden alueiden merkittävyyden arviointia.

Lisäksi olisi selvitettävä, esiintyykö alueella tietolomakkeelta puuttuvia lintudirektiivin liitteen I lajeja, jotka linnustoseurannan tulosten tai muiden tietojen mukaan pesivät Natura-alueella tai esiintyvät siellä säännöllisesti, jolloin ne olisi otettava mukaan arviointiin.

Törmäysriski korostui arvioinnissa. Törmäysriskin arviointiin liittyy huomattavia epävarmuustekijöitä. Törmäysriskiä tulisi lajikohtaisesti tarkemmin perustella ja erotella vaikutukset läpimuuttaviin lajeihin ja Natura-alueella pesiviin lajeihin.

Natura-arvioinnissa on lajikohtaisissa vaikutuksissa pohdittu ennenaikaisesti hks:n merkitystä ja vaikutuksia haitallisten vaikutusten lieventämisessä.

Luontotyyppeihin kohdistuvat vaikutukset

Natura tietolomakkeen tietojen lisäksi Heinosen 2011 tekemän Mustavuoren lehdot ja Östersundomin lintuvedet Natura-alueen luontotyyppi-inventoinnin tulokset tulee esittää ja ottaa huomioon arvioinnissa.

YHTEISVAIKUTUKSET

Yhteisvaikutusten tarkastelussa (ks. Suvantola ja Similä 2011: Luonnonsuojeluoikeus, Edita) on otettava mukaan ne suunnitelmat ja hankkeet jotka on aiemmin hyväksytty, mutta ei vielä kokonaan toteutettu. Kaikki hankkeet tai suunnitelmat on otettava mukaan arviointiin, jos niillä on jatkuva vaikutus Natura-alueeseen ja ne ovat omiaan aiheuttamaan alueen yhtenäisyyden asteittaista heikentämistä. Arvioinnissa on selkeästi todettava hankkeet, joilla ei katsota olevan yhteisvaikutuksia ja ne joilla niitä on. Haitallisten vaikutusten osalta on tarkennettava, mihin luontotyyppeihin ja lajeihin vaikutukset kohdistuvat, ja onko haitallinen vaikutus merkittävä tässä tarkasteltavan yleiskaavan kanssa.

NATURA-ALUEEN YHTENÄISYYS JA MERKITTÄVYYS

Keskeisiä kysymyksiä ovat kuinka virkistyskäytön erittäin voimakas lisääntyminen saadaan ohjattua virkistys- ja puistoalueille, missä virkistyskäyttöön osoitettavat alueet sijaitsevat ja kuinka laajoja ja toimivia ne ovat. Lisäksi tulee tietää kuinka virkistyskäyttö saadaan ohjattua Natura-alueilla ja luonnonsuojelualueilla. Kuinka paljon tulevaisuudessa Natura-alueilla liikutaan ja miten siellä liikutaan, on arvailujen varassa. Koska alueet ovat jo nykyiseen ja etenkin tulevaan väestömäärään nähden pienialaisia on selvää, että virkistyskäyttö lisääntyy myös Natura-alueilla voimakkaasti ja todennäköisesti merkittäviä haitallisia vaikutuksia syntyy.

Virkistyskäytön voimakkaan kasvun aiheuttamaa merkittävää haittaa voidaan vähentää Natura-alueilla, jos kaavassa varataan riittävän laajat ja toteuttamiskelpoiset puisto- ja virkistysalueet.